דרך ה' — במין האנושי

בחירת האדם: כבר זכרנו היות האדם אותה הבריה הנבראת לידבק בו ית' והיא המוטלת בין השלימות והחסרונות והיכולת בידו לקנות השלימות. ואולם צריך שיהיה זה בבחירותו ורצונו כי אלו היה מוכרח במעשיו להיות בוחר עכ"פ בשלימות לא היה נקרא באמת בעל שלימותו כי איננו בעליו כיון שהוכרח מאחר לקנות והמקנהו הוא בעל שלימותו ולא היתה הכונה העליונה מתקיימת. ע"כ הוכרח שיונח הדבר לבחירתו שתהיה נטיתו שקולה לב' הצדדין ולא מוכרחת לא' מהם ויהיה בו כח הבחירה לבחור בדעת ובחפץ באיזה מהם שירצה והיכולת ג"כ בידו לקנות איזה מהם שירצה ע"כ נברא האדם ביצ"ט ויצ"ר והבחירה בידו להטות עצמו לצד שהוא רוצה:

הרכבת הגוף והנשמה: ואולם להיות הדבר הזה נשלם כראוי גזרה החכמה העליונה שיהיה האדם מורכב מב' הפכים דהיינו מנשמה שכלית וזכה וגוף ארציי. ועבור שכל א' מהם יטה בטבע לצדו דהיינו הגוף לחומריות והנשמה לשכליות ותמצא ביניהם מלחמה באופן שאם תגבר הנשמה תתעלה היא ותעלה הגוף עמה ויהיה אותו האדם המשתלם בשלימות המעותד ואם יניח האדם שינצח בו החומר הנה ישפל הגוף ותשפל נשמתו עמו ויהיה אותו האדם בלתי הגון לשלימות ונדחה ממנו ח"ו ולאדם הזה יכולת להשפיל חומרו לפני שכלו ונשמתו ולקנות שלימותו כמ"ש:

עה"ז ועה"ב: ואמנם גזר טובו ית' שיהיה גבול להשתדלות הזה המצטרך לאדם להשיג השלימות וכשהשלים השתדלותו ישיג שלימותו וינוח בהנאתו לנצח נצחים ע"כ חוקקו לו ב' זמנים א' זמן העבודה וא' זמן קיבול השכר. ואולם מדת הטוב מרובה שעבודה יש לה זמן מחוקק כמו שגזרה חכמתו ית' היותו נאות לזה וקיבול השכר אין לו תכלית אלא לנצח נצחים הוא מתענג והולך בשלימות אשר קנה לו:

חילוף מצבי האדם בחילוף זמנו: ואולם כפי התחלף זמנו כך ראוי שיתחלף מצבו ושאר מקריו כי כל זמן ההשתדלות הנה צריך שיהיה בתכונה א' שיוכלו לימצא בו כל הענינים המצטרכים לו לפי ענין ההשתדלות הזה. פי' כי הנה מוכרח שתמצא לו המלחמה שזכרנו בין השכל והחומר ולא יהיה לו דבר שיעכב את החומר מלשלוט ולעשות את שלו כפי השיעור הראוי לו. ולא דבר שיעכב את השכל מלשלוט כראוי לו ולעשות את שלו. וכן לא יהיה דבר שיגרום לחומר להתחזק יותר מן הראוי וגם לא יגרום לשכל להתחזק יותר מן הראוי כי אעפ"י שמצד א' היה נראה זה יותר טוב הנה לפי הכונה האמיתית והענין הנרצה באדם שהוא קנית השלימות בהשתדלותו איננו טוב ובזמן קיבול השכר הנה ראוי לו שיהיה במצב הפכי לזה כי הנה כל מה שיהיה החומר שולט באותו זמן הנה לא היה אלא מחשיך ומעכב על הנשמה שלא תתדבק בבי"ת וע"כ הנה ראוי הוא שלא ישלוט אז אלא הנשמה והחומר יהיה נמשך אחריה לגמרי באופן שלא יעכב על ידה כלל. ואמנם ע"כ נבראו ב' העולמות עה"ז ועה"ב. עה"ז המקום והחוקים הטבעיים שלו הם מה שראוי לאדם כל זמן ההשתדלות. העה"ב המקום והחוקים שלו הם מה שראוי לו בזמן קיבול השכר:

המין האנושי נשתנה: וממה שיצטרך עוד לדעת שהנה המין האנושי אין ענינו הראשון כמו שאנו רואים ומבחינים אותו עתה כי אולם שינוי גדול היה בו והוא ענין חטאו של אדה"ר שנשתנה בו האדם והעולם ממה שהיו בתחלה. ואולם פרטי השינוי הזה ותולדותיהם רבים ועוד נדבר בם לפנים בס"ד ונמצא שהדיבור במין האנושי וההבחנה בנשואיו כפולים כי ידובר בו ובנשואיו בבחינתו קודם החטא וידובר בו ובנשואיו בבחינתו אחר החטא וכמו שנבאר עוד בעז"ה:

הנה אדה"ר בעת יצירתו היה ממש באותו המצב שזכרנו עד הנה דהיינו שהנה הוא היה מורכב מב' החלקים ההפכיים שאמרנו שהם הנשמה והגוף ובמציאות היו ב' הענינים הטוב והרע והוא עומד בשיקול ביניהם להדבק במה שירצה מהם והנה היה ראוי לו שיבחר בטוב ויגביר נשמתו על גופו ושכלו על חומרו ואז היה משתלם מיד ונח בשלימותו לנצח:

פעולות הנשמה בגוף: וצריך שתדע שאע"פ שאין אנו מרגישים לנשמה בגוף פעולה אחרת זולת החיות וההשכלה הנה באמת יש בחוקה שתזכך עצם הגוף וחומרו ותעלהו עילוי אחר עילוי עד שיהיה ראוי להתלוות עמה בהנאה בשלימות. ואמנם לדבר זה היה אדה"ר מגיע אלו לא חטא שהיתה נשמתו מזככת את גופו זיכוך אחר זיכוך עד שהיה מזדכך השיעור המצטרך ונקבע בתענוג הנצחי:

תולדות חטא אדה"ר: וכיון שחטא נשתנו הדברים שינוי גדול והוא כי הנה בתחילה היו בבריאה החסרונות שהיו בשיעור מה שהיה מצטרך לשיהיה אדה"ר במצב השיקול שזכרנו ויהיה לו מקום להרויח את השלימות ביגיע כפיו. אמנם ע"י חטאו נוספו ונתרבו חסרונות בעצמו של אדם ובבריאה כלה ועוד נתקשה התיקון ממה שהיה קודם פי' כי הנה בתחלה היה נקל לו בצאת מן החסרון המוטבע בו וקנות השלימות שכך סידרה החכמה העליונה את הדברים ע"פ מדת הטוב והיושר כי יען לא היה אדם סבה רע ולחסרון שבו אלא שכן הוטבע בו ביצרתו הנה במה שיסיר עצמו מן הרע ויפנה אל הטוב ישיג מיד צאת מן החסרון וקנות שלימות. אמנם בחטאו כיון שעל ידו נסתר השלימות יותר משהיה ונתרבו החסרונות והיה הוא הגורם רעה לעצמו הנה לא יהיה עוד כ"כ קל לו לשוב לצאת מן החסרון ולקנות השלימות כמות שהיה בעת שלא היה הוא גרמת חסרונו אלא שכך נוצר מעיקרו וכמ"ש וכ"ש שבהכרח השתדלותו המצטרך עתה להגיע לשלימות הנה הוא כפול כי יצטרך תחלה שישובו האדם והעולם אל המצב שהיו בראשונה קודם החטא ואח"כ שיתעלו מן המצב ההוא אל מצב השלימות שהיה ראוי לאדם שיעלה:

המיתה והתחיה: ואולם מלבד כל זה גזרה מדת דינו ית' שלא יוכלו לא האדם ולא העולם מעתה הגיע אל השלימות עודם בצורה שנתקלקלה דהיינו הצורה שיש להם עכשיו שבה נתרבה הרשע אלא יצטרך להם בהכרח עבור מעבר ההפסד דהיינו המיתה לאדם וההפסד לכל שאר ההוים שנתקלקלו עמו ולא תוכל הנשמה לזכך הגוף אלא אחר שתצא ממנו תחלה וימות הגוף ויפסד ואז יחזור ויבנה בנין חדש ותכנס בו הנשמה ותזככהו וכן העולם כלו יתחרב מצורתו של עתה וישוב ויבנה בצורה אחרת ראויה לשלימות. וע"כ נגזר על האדם שימות ויחזור ויחיה והוא ענין תחיית המתים ועל העולם שיחרב ויחזור ויחודש והוא ענין מה שאז"ל שיתא אלפי שנה הוי עלמא וחד חרוב ולסוף אלף שנה הב"ה חווֹר ומחדש את עולמו:

והנה לפי שרש זה זמן הגמול האמיתי דהיינו זמן קיבול השכר שזכרנו למעלה ומקומו הוא אחר התחיה בעולם שיתחדש והאדם יהנה בו בגופו ובנשמתו בהיות גופו מזוכך ע"י נשמתו ומוכן על ידה להיות נהנה בטוב ההוא ואולם יבחנו שם האנשים ותתחלף מדריגתם ומעלתם כפי השיעור מה שטרחו בעולם העבודה וכפי מה שהשתדלו להשיג מן השלימות כי כפי שיעור זה תזדהר הנשמה בעצמה ותאיר בגוף ותזככהו ויקנו שניהם יקר ומעלה ויהיו ראוים להתקרב אל האדון ב"ה וליאור באור פניו וליהנות בטובו האמיתי:

עולם הנשמות: ואמנם בהיות שנגזרה המיתה על האדם וכמ"ש ונמצא שהמורכב הזה צריך שיפרד לזמן מה ואחר ישוב להתחבר הנה גם בזמן הפירוד הזה ראוי שיהיה מקום לבי החלקים המתפרדים נאות למה שנרצה לפירוד ההוא והנה הגוף צריך שיחזור ליסודו ותפרד הרכבתו ותפסד צורתו והואיל והיה מן העפר אליו ישוב והוא מ"ש ית"ש לאדם כי עפר אתה ואל עפר תשוב אך הנשמה (הזוכה במעשיה) הנה אין לה אלא לצפות עד שיעשה בגוף מה שצריך לעשות דהיינו ההתכה וההפסד בראשונה וההשאר בעפר כל הזמן שצריך וההבנות מחדש אח"כ לכשתשוב ליכנס בו ואמנם צריך שיהיה לה מקום בין כך ובין כך ואולם לצורך זה הוכן עולם הנשמות שבו תכנסנה הנשמות הזכות אחרי צאתן מהגוף ותשבנה שם במקום מנוחה כל זמן התגלגל על הגוף הענינים הראוים להתגלגל עליו. והנה כל הזמן ההוא תשבנה הנשמות ההן במעלה ובתענוג מעין מה שינתן להן אח"כ בזמן הגמול האמיתי שזכרנו למעלה כי גם מעלתו בעולם הנשמות ודאי שימדד לפי המעשים שעשו שלפיהן ימדד גם הגמול אחרי כן בזמנו. אך השלימות האמיתי המעותד לזוכים לו לא ישיגוהו לא הגוף ולא הנשמה אלא בהתחברן שנית אחר התחיה:

תועלת לאדם בעולם הנשמות: ואולם מלבד היות עולם הנשמות מקום לנשמות לשבת בו כל זמן היותן מצפות לגוף כמ"ש הנה עוד תועלת גדול נמצא בו לנשמות עצמן ואחריהן לגוף למה שיצטרך אח"כ בזמן התחיה וזה כי אחרי שהיתה הגזירה על האדם שלא יגיע לשלימותו אלא אחרי המות אעפ"י שכבר נראה לו מצד מעשיו עודנו חי (כי זולת זה לא היה מגיע לו מעולם שהרי אין זמן קנית השלימות אלא בעה"ז טרם המות וכמ"ש) עוד נמשך מן הגזירה הזאת שהנשמה כל זמן היותה בגוף בעה"ז שהרע דבוק בו שא"א שיפרד ממנו לגמרי תהיה גם היא חשוכה ועמומה. ואעפ"י שעל ידי המעשים הטובים שהאדם עושה קונה היא בעצמה שלימות יקר לא יוכל הדבר להגלות ולא תוכל להזדהר בזוהר שהיה ראוי לה להזדהר כפי היקר ההוא שהיא משגת באמת. אלא הכל נשאר כבוש בעצמותה עד הזמן שינתן להגלות ואולם אין העכבה מצדה כלל כ"א מצד הגוף כמ"ש והוא עצמו מפסיד בזה שלא יקבל כל אותו הזמן הזיכוך שיהיה ראוי שיקבל כמ"ש אמנם גם היא מפסדת שהיא כבושה בעצמה ואינה יכולה לפשט זהריה ועוד שאינה פועלת. הפעולה הראויה לה שהיא זיכוך הגוף ואלו היתה פועלת אותה היתה משתלמת בה שלימות גדול מצד מהות הפעולה עצמה שהרי פעולת שלימות היא היות מטיב ומשלים זולתו. ועוד שזאת היא הפעולה הנאותה לה לפי טבעה וחוקה שלכך נוצרה וכל נברא משתלם כשפועל מה שחקק לו בוראו ית' שיפעל וחסר משלימות כל זמן שלא יפעלהו ואמנם בצאת הנשמה מהגוף ולכתה אל עולם הנשמות הנה שם מתפשטת ומזדהרת בזהריה כפי מה שראוי לה ע"פ מעשיה ובמה שהיא משגת שם כל זמן היותה שם מתחזקת ממה שנתחלשה בגוף ומזדמנת יותר למה שראוי שתעשה בזמן התחיה עד שכתשוב בגוף בזמן הראוי תוכל לפעול בו הפעולה הנאותה לה דהיינו הזיכוך שזכרנו:

הפרש בין כניסת הנשמה בעובר וכניסתה בתחיה: ואולם צריך שתדע כי גם עתה בהכנס הנשמה בגוף העובר אעפ"י שלא קנתה עדין שלימות במעשיה הנה מצד יקרה וזוהרה העצמי היה ראוי שתתן זיכוך גדול לחומר עד שיהיה יוצא מגדר המין האנושי. אמנם גזירתו ית' כובשת אותה ומעלמת כחה וממעטת זוהרה באופן שלא ימשך ממנה ענין זה אבל תשב שמה לוטה בעצמה באותו השיעור המצטרך לפי הכונה העליונה ופועלת בגוף באותו הסדר והשיעור הנרצה מחכמתו ית'. והנה כפי מעשיה הטובים שעושה והולכת היה לה להתפשט ולהזדהר כמ"ש ואז היה מגיע ממנה הזיכוך לגוף ואמנם לפי הגזירה שביארנו למעלה לא יתכן לה זה אלא בהיותה בעולם הנשמות אכן בשובה בגוף אחר התחיה לא תתמעט ולא תתעלם אלא תכנס בכל זהריה ובכל כחה ואז מיד תזכך את הגוף ההוא זיכוך גדול ולא יצטרך לו הגידול מעט מעט שצריך עתה לילדים. אלא מיד בשעתו תאיר בו ומיד תזככהו זיכוך גדול ואמנם לא ימנע זה שיהיו לגוף ולנשמה יחד עילוים אחר עילוים אבל הענין הוא שמיד בבוא הנשמה בגוף יהיה האדם ההוא יקר ונעלה וגופו יקבל מיד זיכוך ראשון יתעלה בו מכל מה שהיה כל ימי חייו הראשונים ויהיה הזיכוך ההוא כפי כל המעשים הטובים שעשה כבר וישים אותו במדריגה שראוי לו להיות בין הזוכים ליהנות בשלימות ואח"כ יתעלו שניהם עילוים אחר עילוים כפי מה שראוי למי שהוא במדריגה ההיא: